

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODJEL ZA KOMUNIKOLOGIJU

IVANA FOLO

**MEDIJI I NACIONALNE MANJINE-
ETIČKA PITANJA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Danijel Labaš

Zagreb, 2017.

Sažetak

Rad se bavi medijskim predstavljanjem nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Predrasude, koje su prisutne u tiskanim izdanjima, televizijskim i radijskim emisijama, utječu na neravnopravan položaj etničkih skupina u društvu. Isto tako, marginaliziraju se njihovi kulturni, ekonomski i socijalni aspekti. Sve je to rezultat nedostatka pluralizma medija i prikazivanja pripadnika manjinskih skupina kao subjekata političke sfere.

Naime, razni prilogi koji se pojavljuju u dnevnim novinama ili na internetskim portalima dokaz su neadekvatnog novinarskog izvještavanja. Problem je u tomu što medijski stručnjaci nisu upoznati sa zakonima koji štite prava manjina i upravo zbog toga osuđuju svaki postupak bilo kojeg člana skupine. Oni imaju pravo iskazivati vlastitu kulturu, služiti se vlastitim jezikom i pismom te preko svojih predstavnika sudjelovati u odlukama koje se tiču njihove budućnosti.

Jednako važno je i obrazovanje djece pripadnika etničkih skupina. Naime, kada bi im se pružali adekvatni edukacijski programi na njihovom jeziku, bilo bi manje članaka o - kao što to novinari kažu - delinkventnim Romima, Židovima i Srbima. Takvim pristupom, Hrvatsku bi i druge države počele doživljavati zemljom koja se okreće budućnosti i koja zaboravlja povijesne sukobe. Međutim, dok mediji nešto ne poduzmu, percepcija ljudi će ostati ista. Najviše to utječe na mladu generaciju Hrvata koji nisu bili živi za vrijeme rata te tako čitajući i gledajući sadržaje na televiziji stvaraju samo negativno mišljenje o Srbima.

Ako se usporede današnja „pravna“ pitanja nacionalnih manjina s onima od prošloga stoljeća, Hrvatska je zasigurno napredovala i postala tolerantnija prema toj skupini stanovništva. Isključujući zakone, održavaju se razni okrugli stolovi s ciljem zaustavljanja govora mržnje na internetu. Drugim riječima, ljudska prava prevladavaju u odnosu na nacionalne barijere.

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Zastupljenost nacionalnih manjina u medijima.....	5
3. Izvještavanje u Hrvatskoj	7
3.1. Srbi	7
3.2. Romi	9
3.3. Židovi	10
4. Prisutnost manjina u političkim rubrikama	10
5. Zakoni koji štite prava etničkih skupina	12
6. Novinarska etika.....	13
7. Zaključak.....	16
8. Popis korištenih izvora	17

1. Uvod

U svijetu se često raspravlja o manjku ravnopravnosti etničkih manjina u odnosu na većinski dio zajednice. Mediji svojim slušateljima, gledateljima i čitateljima prenose sadržaj kojim oblikuju njihove stavove. Tema je ovoga rada odnos medija i nacionalnih manjina.

Kada se u medijima pojavljuju informacije vezane za etničke skupine, često se spominju u negativnom kontekstu. Masovni su mediji skloni generaliziranju i isticanju njihovog devijantnog ponašanja. Izbjeglički val, koji je u Hrvatsku stigao krajem rujna 2015. godine, primjer je utjecaja medija na hrvatsko stanovništvo. Novinari su svojim izvještavanjem probudili strah i odbojnost Hrvata prema migrantima iz Sirije, Afganistana i Iraka, a mediji su se samo htjeli zaštititi potičući hrvatske građane na mržnju prema manjinama.

Teun A. Van Dijk (1991), nizozemski istraživač, analizirao je medijsku popraćenost etničkih skupina u Njemačkoj, Nizozemskoj, Engleskoj i Francuskoj. Rezultati istraživanja su pokazali da se nacionalne manjine predstavljaju kao uzrok nasilja i kriminala. Također, autor naglašava da postoji razlika između novina koje spominju poteškoće manjina u stranim zemljama i onih novina koje manjine krive za svaki problem u državi (prema: Kanižaj, 2006: 33).

Cilj ovoga rada je ukazati na predrasude o nacionalnim manjinama prisutne u medijima i medijskim sadržajima.

U prvom će se dijelu rada analizirati zastupljenost nacionalnih manjina u medijima. U drugom će se dijelu rada navesti primjeri izvještavanja o etničkim skupinama u Republici Hrvatskoj. U trećem će se dijelu rada objasniti zašto se članci o nacionalnim manjinama većinom pojavljuju u političkim rubrikama. U četvrtom će se dijelu rada spomenuti zakoni prema kojima su novinari dužni poštivati prava etničkih skupina u Hrvatskoj. U petom i završnom dijelu rada argumentirat će se, raspraviti i analizirati poštuje li se novinarska etika.

2. Zastupljenost nacionalnih manjina u medijima

Prisutnost nacionalnih manjina uobičajena je pojava svakog društva. Mediji, kao izvor informacija, ljudima oblikuju sliku etničkih skupina koja je najčešće negativna. Prilikom selekcije vijesti, urednik odabire one informacije koje su zanimljive njegovim čitateljima. Izvještaj o nacionalnim manjinama bit će objavljen ako u sebi sadrži informacije o rušenju društvenog reda. Međutim, često takve vijesti ne sadrže nikakvu analizu.

Prema Kanižajevom (2006: 31) shvaćanju, mediji ili ignoriraju teme vezane za nacionalne manjine ili im odluče posvetiti pozornost tako da ih spominju u negativnom kontekstu. Asocijacije su uvijek vezane za kriminal, nasilje, jezične i kulturne predrasude. Također, autor spominje da su mediji skloni generaliziranju. Američki politolog Robert Dahl, ističe da „je jedan od najvažnijih kriterija za procjenu stanja demokracije u nekoj državi upravo položaj etničkih manjina“ (Kanižaj, 2006: 13). Razina demokratičnosti države uvelike utječe na prihvaćanje manjinskih zajednica. Međutim, treba spomenuti utjecaj političke moći na određene sadržaje. Masovni mediji pokušavaju odraziti svoju političku orijentaciju ne mareći za istinitost informacije. Prisutnost diskriminacije i neravnopravnosti nerijetko se pojavljuju u novinama ili televizijskom novinarstvu. Informacije se smještaju u političku rubriku, pogotovo ako se govori o Vijeću manjina.

Upravo zbog utjecaja medija, Horton i Wohl spominju parasocijalnu interakciju. Naime, pojam definiraju kao „jednostrani interpersonalni odnos koji gledatelj može stvoriti sa stvarnom ili zamišljenom medijskom osobom“ (prema: Ajana Low Stanić, 2013: 306). Iz ovoga se može zaključiti kako mediji mogu promijeniti sliku manjinskih skupina u državi i samim time smanjiti „razlike“ među ljudima.

Isto tako, razni zastupnici ili glasnogovornici etničkih skupina teško izbore svoje mjesto u medijima. Van Dijk (1991, u Kanižaj, 2006: 33) smatra da „se manjinama manipulira i u selekciji vijesti, pa se čini kako njihovi predstavnici često nemaju što reći, a zapravo im novinar uopće nije dao priliku, što je prema svim profesionalnim pravilima bio dužan.“ Kada bi se toj skupini ljudi pružila mogućnost da iznesu svoje želje i razmišljanja, možda bi postojala manja odbojnost prema njima.

Malović (2004: 31) smatra da je pluralizam medija jedino rješenje kojim se može spriječiti degradiranje nacionalnih manjina. Međutim, kao što ističe, koncentracija vlasništva ugrožava i sam pluralizam. On smatra da nedostaju nezavisni mediji koji bi publici pružili objektivnu sliku stvarnosti i samim time etničkim manjinama omogućili predstavljanje svoje kulture, jezika i običaja.

Naravno, neke su se etničke skupine odlučile izboriti za sebe i pokrenule su različite projekte. *Crveni kotač* (*Jutarnji list*, 27. 12. 2013.) je hrvatsko-romski časopis kojemu je cilj predstaviti svoju manjinu i javnost uputiti u njihov svakodnevni rad. Nadalje, žele uspostaviti ravnopravni položaj u društvu. Osnivaju se udruge, organizacije i društva kako bi zajedničkim snagama doprli do javnosti. Hrvati su također narod koji se useljava u druge europske, ali i izvan europske države. Tako su u Frankfurtu odlučili pokrenuti nezavisni hrvatsko-njemački mjesečnik *FeniX* (*FeniX*, 16. 6. 2013.) kojim predstavljaju svoj narod u tuđoj zemlji.

Međutim, osim tiskanih medija, mnoge su i radijske postaje koje su u vlasništvu manjina. Drago Župarić-Iljić (2011: 138) spominje nekoliko primjera poput postaje u Podunavlju i Istočnoj Slavoniji namijenjenih srpskoj manjini. Isto tako, autor navodi jedinu televizijsku kuću specijaliziranu za teme vezane uz srpsku manjinu u Republici Hrvatskoj, *TV Dunav*, koja je prestala s emitiranjem početkom 2002. godine. Kada se govori o Istri, autor ističe kako se na tom područje Hrvatske ponajprije izvještava o Talijanima, Slovencima i Bošnjacima. Za kraj, Župarić-Iljić spominje Daruvar (Česi), Vukovar (Srbi) i Osijek (Mađari i Nijemci) i time se ukratko zaokružuje cjelina zastupljenosti manjina u hrvatskim medijima.

3. Izvještavanje u Hrvatskoj

Prema Državnom zavodu za statistiku (2011.), popis stanovništva pokazuje da je udio nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj 7,67%. Konkretnije, Srba ima 4,36%, Bošnjaka 0,73%, Talijana 0,42%, Albanaca 0,41%, Roma 0,4%, dok je udio ostalih etničkih skupina oko 0,4%.

Prema Vilović (2004: 155), *Globus* i *Nacional* su prvi hrvatski tiskani listovi koji su se bavili temama vezanim uz nacionalne manjine koristeći tri temeljne novinarske vrste: vijest, kratku vijest i izvještaj. Također, dodaje da su se u njima previše narušavala temeljna prava etničkih skupina u Hrvatskoj. „Srpska nacionalna manjina bila je izvorom najviše etničkih kontroverzija u odnosu na ostale nacionalne manjine; na drugom su mjestu Bošnjaci“, istaknula je Vilović (2004: 155). Broj objavljenih članaka ili reportaža o pripadnicima etničkih manjina, trebao bi biti razmjernan s postotkom naseljenosti određene nacije. Jednostavnije rečeno, što je populacija etničke skupine brojnija, medijska bi predstavljenost trebala biti veća.

Talijani i Bošnjaci, iako čine veliku većinu nacionalnih manjina, nisu toliko zastupljeni u medijima. Kanižaj (2006: 46) smatra da najveću medijsku pažnju dobivaju Srbi, Romi i Židovi. Kao što je ranije spomenuto, u medijima će biti objavljena ona vijest koja je bitna za društvo. Također, nacionalne manjine bit će spomenute u novinama samo ako se prethodno zbio događaj koji i njih uključuje u priču.

3.1. Srbi

Srbi su manjina kojoj se pridaje najveća medijska pozornost. Prema Kanižaju (2006: 63) postoje tri teme koje su oduvijek aktualne kada se piše o njima. On naglašava da je to izvještavanje o ratnim zločinima, stanarsko pravo Srba i obljetnica pada Vukovara.

Što se tiče prve teme, najpoznatije je suđenje Zorani Banić zbog ratnog zločina iz 1991. godine. Povodom desetogodišnjice zločina u Škabrnji, *Jutarnji list* (Kanižaj, 2006: 63) je objavio naslov: *SVJEDOCI ZLOČINA: Ne treba njoj zatvor, nego Škabrnja!* Novine samim naslovom potiču na osjećaj mržnje i čitatelju nameću određeni stav prema događaju.

Što se druge teme tiče, političari su početkom 21. stoljeća inzistirali na povratku Srba na hrvatsko područje. Glavni razlog tomu je bio izraženi utjecaj međunarodne zajednice. *Stanovi izbjeglim Srbima ako u njima budu boravili 10 godina* (Kanižaj, 2006: 64), glasio je naslov članka *Večernjeg lista* u kojemu je Radimir Čačić iznio svoj stav o stanarskom pravu Srba. Pritisak zajednice se povećavao i *Jutarnji list* izlazi s naslov: *Nato traži: Hrvatska mora izbjeglim Srbima vratiti stanarska prava*.

Svake godine u studenome mediji se prisjećaju pada Vukovara i stradanju civila. Tako je tadašnji gradonačelnik Vukovara Vladimir Štengl (Kanižaj, 2006: 65) u *Jutarnjem listu* uputio javnosti sljedeću poruku: *Srpskoj manjini nema mjesta u koloni sjećanja '91*. Domovinski rat (rat za nezavisnost Hrvatske) će zauvijek utjecati na potpuno prihvaćanje Srba u Hrvatskoj. Samim time, inzistira se na generalizaciji. Veliki je broj nedužnih pripadnika srpske nacionalne manjine koji se svakodnevno suočavaju s predrasudama. *Pitali su me kako mislim raditi u diplomaciji kad mi je žena Srпкиnja*, naslov je samo jednog teksta objavljenog u *Jutarnjem listu* (Kanižaj, 2006: 66), koji govori o odnosu prema srpskoj manjini u to doba.

Primjera o neprimjerenom zaključivanju iz pojedinačnih slučajeva ima mnogo. Tako je i ovaj naslov koji se pojavio na portalu *Jutarnjeg lista* (17. 4. 2016.): *TKO JE ČOVJEK KOJI JE DIVLJOM VOŽNJOM UMALO ZGAZIO BEBU Srpski biznismen u Hrvatsku i regiju uvozi japanke, a voli se slikati sa starletama*. S obzirom na to da se radi o ozbiljnom kaznenom djelu, svaki bi čitatelj osjetio „odbojnost“ prema vozaču automobila koji je mogao ugroziti život dvomjesečnog djeteta. Upravo se zbog toga postavlja pitanje: Je li bilo potrebno spomenuti njegovu nacionalnost? Kada se izvještava o nesreći, bitno je navesti elementarne podatke prema kojima čitatelj može shvatiti što se dogodilo. Nadovezujući se na istraživanje koje je proveo Van Dijk, jedina svrha spominjanja njegove etničke pripadnosti bila je ta da se istakne kako nacionalne manjine, u ovom primjeru Srbi, donose samo nesreću. Tendencija se nastavlja, a generalizacija lošeg ponašanja na cijelu etničku skupinu se i dalje prakticira.

3.2. Romi

Kada se govori o narodu koji je najčešća meta izrugivanja Hrvata, većina odmah pomisli na Rome. Ajana Low Stanić (2013: 307) u svojem radu spominje negativne konotacije kojima se najčešće opisuje spomenuta etnička manjina, a one su da su Romi „prljavi“, „prosjaci“, „neobrazovani“ i „lopovi“. Nadalje, autorica govori i o njihovim neadekvatnim stambenim uvjetima, te spominje i nezaposlenost, neobrazovanost i konstantno odbijanje od strane hrvatskog stanovništva.

Uzevši u obzir njihovu prisutnost u televizijskim emisijama, najvažnija je bila ona u *Big Brotheru* 2006. godine. Naime, publika je te godine za pobjednika odabrala pripadnika romske manjine, Hamdiju Seferovića. Ajana Low Stanić (2013: 307) je u svom istraživanju htjela utvrditi promjene u izraženosti predrasuda prema spomenutoj nacionalnoj manjini prije, neposredno nakon i sedamnaest mjeseci od završetka emisije. Rezultati su pokazali da se količina predrasuda nakon Hamdijine pobjede smanjila, da bi ponovo nakon godinu i pol dana prikazivanja emisije porasla.

Što se tiče tiskanih izdanja, negativan primjer koji autor navodi je naslovnica *Jutarnjeg lista* na kojoj piše: *Romi se za Đurđevdan kupaju u cvijeću i lupaju koprivama*. Novinar je blagdan pretvorio u ruganje romskoj etničkoj skupini i indirektno „pozvao“ građane Republike Hrvatske da učine isto (prema: Kanižaj, 2006: 69).

Međutim, Kanižaj (2006: 70) spominje i primjer nepristranog novinarstva ističući prilog *Večernjeg lista* s naslovom: *Dobio sam otkaz, jer sam romske nacionalnosti!* Novinar je ovim tekstom pokušao senzibilizirati javnost i samim time pokrenuti raspravu u državnim institucijama koje su bile dužne reagirati na ovaj događaj.

Može se zaključiti da je izvještavanje o ovoj nacionalnoj manjini raznoliko. Iako prevladavaju tekstovi s negativnim sadržajem, o Romima se može pročitati i nešto pozitivno. U tom slučaju, prevladavaju glazbene teme kao što to potvrđuje naslov *Jutarnjeg lista: Romska atrakcija u Hrvatskoj* kada je u Zagrebu nastupila jedna od najcjenjenijih glazbenih postava u svijetu (Kanižaj, 2006: 71).

3.3. Židovi

Treća etnička manjina koja po Kanižaju dobiva najviše medijske pažnje su Židovi. Upravo zbog njihovog kulturnog bogatstva, vijesti koje se pojavljuju u medijima pozitivnog su karaktera. Kanižaj (2006: 67) takav pristup naziva afirmativno-informativnim te naglašava kako u tim medijskim priložima nema mjesta negativnim konotacijama kao što su devijantna ili kriminalna ponašanja.

U javnosti se 2001. godine puno pisalo o knjizi Ive Goldsteina *Holokaust*. Novine su objavljivale naslove poput: *200 gostiju na promociji filma*. Takvim su izvještavanjem novinari senzibilizirali publiku te isticanjem pozitivnih stvari Hrvate približili ovoj manjinskoj skupini.

Međutim, 2005. godine pokazalo se da Židovi nisu samo mirna i nekonfliktna zajednica. Naime, došlo je do sukoba u Židovskoj općini te su u dnevnim novinama objavljeni intervjui u kojima se članovi međusobno napadaju. Na kraju se nije odgonetnulo koliko je taj događaj utjecao na sveukupni dojam javnosti o Židovima, ali su Hrvati zasigurno dobili drugačiju percepciju ovoga naroda (prema: Kanižaj: 2006: 67).

4. Prisutnost manjina u političkim rubrikama

Prilikom odabira vijesti, urednik novina odlučuje koje će teme završiti u kojoj rubrici. Iako se mnogi na to ne obaziru, selekcija tema uvelike utječe na percepciju osoba o kojima se piše.

Kanižaj (2006: 53), na temelju dobivenih podataka, naglašava prisutnost manjinskih tema u političkim rubrikama. U studenome 2001. godine takvih je tekstova bilo 69,2%, da bi se za dvije godine broj povećao i porastao na 71,7%. Ovi su podaci vrlo zabrinjavajući ako se pretpostavi da su mediji oni koji ljudima predstavljaju etničku skupinu. Isto tako, razmatrajući rezultate istraživanja, može se utvrditi kako se najmanje izvještava o kulturnim manifestacijama koje bi znatno pripomogle integraciji manjinskih skupina u društvo (Kanižaj, 2006:54).

Novinari smatraju da postoji nekoliko razloga zbog kojih su manjinske skupine dominantno prisutne u političkim rubrikama. Kao prvi razlog navodi se selektiranje političkih događaja poput suđenja, izbora Vijeća manjina te parlamentarni izbori. Nadalje, spominju se prepucavanja manjinskih političara koji svoja individualna prava stavljaju ispred dobrobiti svoje skupine. Upravo zbog tog zanemarivanja, dolazi do manipulacije od strane dominantnih hrvatskih stranaka koje dodatno u drugi plan stavljaju želje etničkih manjina. Treći problem se ponovo nalazi u glasnogovornicima ili predstavnicima manjina. Naime, upravo njihovo nepoznavanje načina funkcioniranja kako hrvatskih tako i stranih medija, dodatno pogoršava njihov društveni položaj. Sukladno tomu, spominje se i marginalizacija uloge žena u već problematičnoj situaciji čiji bi angažman uvelike mogao pridonijeti integraciji Srba, Židova i ostalih manjina na području Hrvatske (Kanižaj, 2006:55).

Ako se razmisli o povijesnom političkom izvještavanju o Srbima, Domovinski rat bi se zasigurno našao na prvome mjestu. Upravo taj događaj budi u Hrvatima negativne konotacije o srpskoj manjini koje bi se možda promijenile kada bi novinari promicali njihovo kulturno stvaralaštvo, a istodobno ih pokušali izolirati iz političkih okvira. Slično bi bilo Albancima i Romima kada bi umjesto na stranicama crne kronike dominirali u zabavnim priložima (Kanižaj, 2006:57).

U ovom djelu rada bitno je spomenuti i novinarske vrste kojima se novinari služe pri izvještavanju o nacionalnim manjinama. Naime, kao što je u radu već spomenuto, prevladavaju kratke vijesti i izvještaji. Sukladno tomu, ne postoje dodatne analize i objašnjenja koja bi novinari ponudili publici. Isto tako, Kanižaj (2006: 57) tvrdi da je u pitanju nedostatak preuzimanja inicijative i pasivnost medijskih stručnjaka kojima je danas lakše preuzeti gotovu vijest ili se obratiti svakodnevnom izvoru. Ono što autor (Kanižaj, 2006: 58) smatra da bi se trebalo „objasniti (je) cijeli kontekst u kojem se nešto dogodilo, raščlaniti pozadinu problema, ponuditi moguće rješenje, pružiti nepristranu i poštenu informaciju o bilo kojem vidu problema.“

5. Zakoni koji štite prava etničkih skupina

Ono što se često zanemaruje, a važno je kako bi novinari poštivali prava nacionalnih manjina, zakoni su koji štite položaj etničkih skupina u Republici Hrvatskoj. U nastavku će se spomenuti samo oni najrelevantniji za zadanu tematiku.

Hrvatska je 1994. godine potpisala Instrument Srednjoeuropske inicijative za zaštitu manjinskih prava zajedno s nekoliko zemalja jugoistoka Europe: Makedonije, Crne Gore, Srbije, Bosne i Hercegovine i Kosova. Naime, riječ je o međunarodnom dokumentu opće zaštite prava manjina koji je nastao prije završetka Domovinskoga rata. Ovim se pravnim aktom Hrvatska obvezala i zaštititi hrvatsku manjinu u susjednim zemljama.

Nadalje, Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (2002.) u članku 15 navodi da „[p]ripadnici nacionalnih manjina radi očuvanja, razvoja, promicanja i iskazivanja svog nacionalnog i kulturnog identiteta mogu osnivati udruge, zaklade i fondacije te ustanove za obavljanje djelatnosti javnog priopćavanja, kulturne, izdavačke (nakladničke), muzejske, arhivske knjižnične i znanstvene djelatnosti“. U skladu s time, njihovo djelovanje ne bi smjelo biti ograničeno.

Isto tako, ovim zakonom i njegovim člankom 9 određuje se da „[p]ripadnici nacionalnih manjina imaju pravo koristiti svoje prezime i ime na jeziku kojim se služe, te da ono bude službeno priznato njima i njihovoj djeci upisom u matične knjige i druge službene isprave, u skladu s propisima Republike Hrvatske“. Upravo zbog toga, nitko nema pravo koristiti pogrdna imena i za razliku od onog što novinari tvrde, osnovni se podaci etničkih skupina većinom mogu pronaći. Problem je u tomu što novinari prešućuju činjenice i umjesto toga potiču predrasude.

Za ovaj rad najvažniji je 18. članak zakona koji se odnosi na sredstva javnog priopćavanja:

„Postaje radija i televizije na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini imaju zadaću promicati razumijevanje za pripadnike nacionalnih manjina, proizvoditi i/ili emitirati emisije namijenjene informiranju pripadnika nacionalnih manjina na jezicima nacionalnih manjina, stvarati i emitirati programa kojima se potiče i unaprjeđuje održavanje, razvoj i

iskazivanje kulturne, vjerske i druge samobitnosti nacionalnih manjina, očuvanje i zaštita njihovih kulturnih dobara i tradicije, te stvarati i emitirati programe kojima se pripadnici nacionalne manjine na tom prostoru upoznaju s radom i zadaćama njihova vijeća i/ili predstavnika nacionalnih manjina“.

Kao što je već navedeno, predstavljanje nacionalnih manjina preko njihove kulturne komponente uvelike pomaže u procesu njihovog prihvaćanja od strane hrvatske većine. Isto tako, u zakonu izričito piše da Hrvatska kao demokratska zemlja mora proizvoditi programe namijenjene određenoj društvenoj skupini unutar njezinih granica.

Postoji još jedan zakon koji bi današnji novinari trebali poznavati prije nego što jezičnu komponentu etničke manjine prikažu glavnim problemom razjedinjenosti. Naime, u Zakonu o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (2000) u članku 1 piše:

„Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj ostvaruju pravo na odgoj i obrazovanje na svom jeziku i pismu (u daljnjem tekstu: odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalne manjine) u skladu s Ustavom i odredbama ovoga Zakona. Ovim se Zakonom ne mijenjaju niti ukidaju prava nacionalnih manjina na odgoj i obrazovanje stečena prema ranijim propisima, odnosno na temelju međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska ugovorna strana“.

Prema tomu, oni imaju jednaka prava na obrazovne programe kao i Hrvati. Međutim, trebalo bi sve više težiti formiranju takvoga sustava koji bi vjerojatno privukao veći broj djece pripadnika nacionalnih manjina. Takva bi reforma bila veliki doprinos za njihovu budućnost.

6. Novinarska etika

Mnogi autori često rade evidenciju o medijskoj popraćenosti nacionalnih manjina, a pritom i o kršenju etičkih normi i pravila. Vilović smatra (2006. u Kanižaj, 2006: 32) da „[...] [se] narušavanj[e] [etičkih] načela mo[že] sažeti u četiri grupe [:] prešućivanje činjenica, poticanje predrasuda i stereotipija, korištenje politički nekorektna jezika [i] promicanje netolerancije i nesnošljivosti.“

Prešućivanje činjenica Vilović (2004: 78) objašnjava kao namjerno ne korištenje svih dostupnih izvora i samim time čitatelji ne mogu dobiti prikaz cjelovitog slučaja. Primjer koji

autorica navodi je slučaj odvojenih razreda pripadnika romske skupine i hrvatske djece u međimurskim školama. Članci objavljeni u novinama su isticali razjedinjenost romske djece i kao glavni problem predstavili jezičnu i kulturnu komponentu.

Slično tomu, Vilović (2004: 79) spominje i naslov *Večernjeg lista*: „Dječak skončao pod kamionom“. Naime, u pitanju je bila tragična smrt jedanaestogodišnjeg Roma koji je na putu do bolnice preminuo. U tekstu nisu bili napisani ni najosnovniji podaci maloljetnika, a novinar je to obrazložio tvrdeći da romska djeca većinom nisu ni upisana u knjigu rođenih.

Poticanje predrasuda i stereotipa drugi je oblik narušavanja etičkih načela u odnosu na manjinske skupine. U *Večernjem listu* je izašao tekst o izživljavanju tri Roma, tri Srbina i jednog Hrvata nad jednim dvadesetogodišnjakom. Novinar je napisao iduće riječi:

Dvojica od trojice Srba uredno pohađaju srednju školu, a treći je učenik osmog razreda. Većini je zajedničko siromaštvo i nesređene obiteljske prilike, a u slučaju romske djece i običajno pravo Roma kojima seksualno, pa čak i homoseksualno općenje, često i s djecom, nije ništa neobično (prema: Vilović, 2004: 79).

Vilović (2004: 79) se pita kako novinar, umjesto da izvještava o događaju, može napisati da su Romi seksualno nastrane osobe. Samim time, autorica dovodi u pitanje njihovu profesionalnost.

Isto tako, korištenjem politički nekorektna jezika novinar pokazuje nepoštovanje prema određenoj etničkoj skupini. Tako se novinar služi nazivom Cigani umjesto Romi, Muslimani umjesto Bošnjaci i Šiptari umjesto Albanci. Iako se i oni međusobno tako nazivaju, Vilović (2004: 80) smatra da „korektan novinarski pristup zahtijeva elementarno poštovanje službenih termina i izbjegavanje svega onoga što se može razumjeti kao vrijeđanje neke nacionalne manjine“.

Četvrta grupa narušavanja nečijih prava, promicanje netolerancije i nesnošljivosti, objedinjuje sve spomenuto. Iako postoje tekstovi s pozitivnim konotacijama, govor mržnje prisutan je svakodnevno. Različitost se odbacuje i novinari ne pokušavaju stvoriti jedinstvenu društvenu cjelinu.

Čime se danas novinari trebaju voditi?

Etika i moral, kao temelji svake profesije, postavljaju određena pravila koja bi svaki čovjek trebao uvažiti u svom životu. Kako bi novinar poštivao druge, prvo se mora naučiti samopoštovanju. Njegovo dostojanstvo, a zatim i dostojanstvo druge osobe, treba zaštititi od omalovažavanja. Etika sugerira pojedincu koji se bavi svojom profesijom što je dobro, a što nije. Zatim, upoznaje ga s načelima i „vodi“ ga pravim putem.

Međutim, mediji se često nađu pod kontrolom određene skupine ljudi koja „manipulira“ njihovim tekstovima. Pri tomu, novinar mora biti oprezan da ne krši uređivačku politiku svoga lista. Što se onda događa? Prema Maloviću, Ricchiardi i Vilović (1998: 23) „[p]rva i najčešća žrtva takvog medijskog stanja jest [upravo] etika, a krajnja žrtva je istina.“ Čitatelji, gledatelji ili slušatelji imaju pravo na objektivnu i istinitu informaciju od strane njihovih medija. Demokracija zahtijeva opće dobro, a ne promicanje individualnih interesa. Poler (1997: 31) ističe da je „[n]ovinarska etika [...] etika osobne odgovornosti.“ Prema tomu, novinar je slobodan pisati na način koji on smatra da je najadekvatniji, ali istovremeno snosi posljedice za svaku pojedinačno napisanu riječ. U svemu tome, bilo bi poželjno da se ponekad sjetite Kantovog kategoričkog imperativa koji glasi: „Djeluj tako da maksima tvoje volje može istodobno vrijediti kao načelo općeg zakonodavstva“ (prema: Poler, 1997: 31). Dakle, moralni postupci svakog novinara moraju biti u skladu s općim moralnim standardima profesije koja su im propisana u kodeksu.

Upravo kako bi spriječili optužbe za kršenje prava na privatnost, objavljivanja neprovjerenih informacija te senzacionalističkih naslova, bilo bi dobro da se koriste svojom „svetom knjigom“. Kodeks časti hrvatskih novinara (2009) na početku navodi da se „u svom djelovanju novinari vode etikom novinarskog poziva.“ Nadalje, kao temeljna ljudska prava i slobode članak 13 navodi: „Novinari u svom djelovanju poštuju, štite i promiču temeljna ljudska prava i slobode, a osobito načelo jednakosti svih građana. Posebna se odgovornost očekuje kad se izvještava ili komentira prava, potrebe, probleme i zahtjeve manjinskih društvenih skupina. [...] Nedopustivo je koristiti stereotipe, pejorativne izraze, ponižavajuće prikazivanje, kao i svaki drugi oblik izravnog ili neizravnog poticanja ili podržavanja diskriminacije.“ Na temelju spomenutog kodeksa, vidljivo je da su neke stvari striktno definirane kako bi ih novinar poštivao. Ove bi stranice svaki medijski stručnjak trebao

proučiti i primijeniti u praksi. Sve u svemu, njime se može postići maksima čestitosti novinarskoga poziva i objektivnost prema kojoj bi svi trebali težiti.

7. Zaključak

Cilj je ovoga rada bio pružiti uvid ima li diskriminacije u medijima pri izvještavanju o nacionalnim manjinama.

Mediji posjeduju veliku moć nad ljudima koji čitaju, gledaju ili slušaju njihove sadržaje. Kada se govori o nacionalnim manjinama, a u skladu s istraživanjima koja smo prikazali, spominju ih u negativnom kontekstu. Prikazuju ih često kao uzrok svakog negativnog događaja u državi. Također, rijetko će se u medijima pružiti prilika pripadniku etničke skupine da izrazi svoje mišljenje. U hrvatskom tisku postoji mnogo članaka kojima se pokušava umanjiti vrijednost pojedine nacije. Naime, kada se izvještava o pojedinoj manjinskoj skupini, tekstovi završavaju u političkim rubrikama. Publika to doživljava negativnom pojavom čija se odbojnost samo povećava u trenutku čitanja sadržaja. Većinom su to članci o ubojstvima ili devijantnom ponašanju maloljetnih Roma ili Srba. Najveći je problem što se novinar ograničava na predrasude i ne štiti prava koja su zakonom dana bilo kojem stanovniku Hrvatske. Pri tomu, što je najvažnije za medijske stručnjake, ne pridržavaju se kodeksa koji ih obvezuje na profesionalno obnašanje svoje dužnosti prema javnosti.

Migracije su postale svakodnevna pojava. Čovjek, zajedno sa svojom obitelji, odlazi iz svoje države u nadi i potrazi za boljim životnim uvjetima. Također, i Hrvati su to činili za vrijeme Domovinskog rata, bježeći od smrti i razaranja. Ako se osobe civilizirano ponašaju u tuđoj domovini, nema razloga za diskriminacijom te im se treba pružiti prilika kako bi poboljšali svoj život i ekonomsku situaciju. Mediji, koji imaju ulogu služenja javnosti, trebali bi o svakoj naciji izvještavati istinito i objektivno. Temelj demokracije jesu sloboda i ravnopravnost. Prema tomu, bilo bi dobro kada bi se to počelo primjenjivati u praksi, pri čemu mediji imaju važnu ulogu.

8. Popis korištenih izvora

1. Low Stanić, A. (2013.) „Predrasuda i prikazivanje Roma u medijima: može li jedna televizijska emisija povećati međugrupnu toleranciju?, *Društvena istraživanja*, god 23 (2): 303-325.
2. Kanižaj, I. (2006.) *Manjine - između javnosti i stvarnosti: nacionalne manjine u dnevnim novinama 2001.-2005.*, Zagreb: Sveučilišna knjižara.
3. Kodeks časti hrvatskih novinara (2009.) *Hrvatsko novinarsko društvo*, Opatija.
4. Malović S., Ricchiardi S., Vilović, G. (1998.) *Etika novinarstva*, Zagreb: Izvori.
5. Malović, S. (2002.) „Prepoznati vrijednost manjina“, u: S. Malović (ur.) *Bogatstvo različitosti*, Zagreb: Sveučilišna knjižara, str. 27-43.
6. Poler, M. (1997.) „Što je novinarska etika?“, *Medijska istraživanja*, god 4 (1): 29-45.
7. Popis stanovništva (2011.) *Državni zavod za statistiku*
http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1469.pdf (pristupljeno: 26. travnja 2016.).
8. Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (2002.) *Narodne novine*, br. 155, 13. prosinca 2012.
9. Vilović, G. (2004.) *Etički prijepori u Globusu i Nacionalu 1999.-2000.*, Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
10. Vilović, G. (2004.) „Napredak, ali predrasude su vidljive“, u: S. Malović (ur.) *Bogatstvo različitosti*, Zagreb: Sveučilišna knjižara, str. 71-83.
11. Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (2000.) *Narodne novine*, br. 51, 11. svibnja 2000.
12. Župarić-Iljić, D. (2011.) „Predstavljenost nacionalnih manjina i prisutnost njihovih medija u hrvatskome medijskom prostoru“, *Politička misao*, god 48 (4): 133-153.

Internetski izvori

1. Balen, V. (2013.) „Romska manjina dobila svoj časopis“, *Večernji list*, 27. prosinca 2013. <http://www.vecernji.hr/hrvatska/romska-manjina-dobila-svoj-casopis-tromjeseчник-crveni-kotac-912232>.
2. Karakaš Jakubin, H. (2016.) „Tko je čovjek koji je divljom vožnjom umalo zgazio bebu Srpski biznismen u Hrvatsku i regiju uvozi japanke, a voli se slikati sa starletama“, *Večernji list*, 17. travnja 2016. <http://www.jutarnji.hr/tko-je-covjek-koji-je-divljom-voznjom-umalo-zgazio-bebu-u-centru-zagreba-srpski-biznismen-u-hrvatsku-i-regiju-uvozi-japanke--a-voli-se-slikati-sa-starletama/1562121/>.
3. Lovrinčević, J. (2013.) „U Frankfurtu predstavljen FeniX, dvojezični hrvatsko-njemački mjesečnik“, *FeniX magazin*, 16. lipnja 2013. <http://fenix-magazin.de/u-frankfurtu-predstavljen-fenix-dvojezicni-hrvatsko-njemacki-mjeseчник/>.